

**Warunkowe skazanie – efektywność oddziaływania na sprawcę
w świetle dużej nowelizacji ustawy Kodeks karny z 2015 r.
(Dz.U. z 2013 r. poz. 1247; Dz.U. z 2015 r. poz. 396)**

STRESZCZENIE

Warunkowe zawieszenie wykonania kary jest w aktualnej ustawie karnej jednym ze środków związanych z poddaniem sprawcy próbie (obok warunkowego umorzenia postępowania karnego oraz warunkowego przedterminowego zwolnienia). Niewątpliwie na stałe wrosło w systematykę polskiego prawa karnego, albowiem występowało już także w kodeksach karnych z 1932 r. i 1969 r., a nawet wcześniej gdyż wzorowane na modelu francusko-belgijskim występowało od 1917 r. na terenach zaboru rosyjskiego jeszcze przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości.

Jest to instytucja ściśle związana z probacją, wszak poddaje sprawcę owej próbie, od wyniku której zależy, czy będzie on musiał wykonać/odbyć orzeczoną wcześniej w wyroku karę. Stanowi zatem swoistą alternatywę dla kary pozbawienia wolności w jej bezwzględnej postaci. Bezsprzecznie więc, skoro celem stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary ma być poddanie sprawcy próbie zamiast jego izolacji w jednostce penitencjarnej, alternatywa ta musi być efektywna i prowadzić do pomyślnego zakończeniu okresu próby bez zarządzenia kary do wykonania. W ten sposób nie będzie dochodzić do nadmiernej inkarceracji sprawców zwłaszcza drobniejszej przestępczości, a co za tym idzie przepelnień zakładów karnych, czy też aresztów śledczych.

Dokonując pobieżnej nawet analizy danych statystycznych gromadzonych i opracowywanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, czy Eurostat nie sposób oprzeć się przekonaniu, że warunkowe zawieszanie wykonania kary pozbawienia wolności jest rażąco wręcz nadużywane, a co gorsza w ten sposób dochodzi do wypaczania jej podstawowych założeń i celów indywidualnoprorewencyjnych. W tym zakresie warunkowe zawieszenie wykonania kary będąc bezkonkurencyjnym liderem konkluzji procesowych doczekało się nawet określenia „penalnej panny od wszystkiego”¹.

---

¹ J. Skupiński, *Problem alternatyw pozbawienia wolności w obecnej i przyszłej lskiej polityce kryminalnej (uwagi końcowe)* [w:] *Alternatywy pozbawienia wolności w polskiej polityce karnej*, red. J. Jakubowska-Hara, J. Skupiński, Warszawa 2009, s. 317.

Przeciwdziałaniem dla powyższego stanu rzeczy miało być w ramach wprowadzanych tzw. dużych nowelizacji ustaw karnych², w szczególności kodeksu karnego i postępowania karnego, diametralne ograniczenie możliwości stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary. Nowelizacje te weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r.

Celem niniejszej pracy, zwłaszcza na kanwie doświadczenia zawodowego, stało się zweryfikowanie założeń nowelizacyjnych w odniesieniu do warunkowego zawieszenia wykonania kary. Przede wszystkim postanowiono zwrócić uwagę, czy rzeczywiście wprowadzone zmiany prowadzą do zwiększenia oddziaływania na skazanego, kształtowania jego świadomości prawnej i przyczynienia się do większej efektywności instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary w zakresie prewencji szczególnej. Zmiany te w głównej mierze wyraziły się w obostrzeniu formalnych przesłanek stosowania warunkowego skazania.

Ustawodawca zamierzał ograniczyć stosowanie warunkowego zawieszania wykonania kary pozbawienia wolności, eliminując przy tym taką sposobność względem kar wolnościowych. Wobec wprowadzenia licznych zmian w przepisach dotyczących nie tylko tej instytucji, ale również dyrektyw wymiaru kary, jak sam wskazał, miał na celu poprawę skuteczności polityki karnej, w tym poprzez faktyczne oddziaływania probacyjne. Z tego też powodu za cel badawczy postawiono sobie również zweryfikowanie, czy kary o charakterze wolnościowym: grzywna i ograniczenie wolności przejęły rzeczywisty priorytet w stosunku do kary pozbawienia wolności, w tym z zawieszeniem, a także, czy kodeksowe modyfikacje wobec instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary nie ograniczyły w nadmiernym stopniu możliwości swobodnego kształtowania właściwej reakcji karnej przez sąd oraz, czy po blisko trzech latach obowiązywania warunkowego skazania w nowym „kształcie” nie należałoby uelastyczyć jego stosowania w zależności od indywidualnie rozpoznawanej przez sąd sprawy.

Pierwsza część pracy ma charakter teoretyczny i służy przedstawieniu instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary w ujęciu historycznym i międzynarodowym – jej genezy, rozwoju oraz komparatystki w różnych systemach prawnych (rozdział I), a także regulacji krajowej (rozdział II). Wszak rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a skoro ten tyczy się konkretnej instytucji prawnokarnej winna ona zostać przedstawiona kompleksowo.

---

² Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247) oraz ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396).

Uzasadniam to dodatkowo tym, że pierwotne założenia omawianej instytucji jeszcze w systemie anglo-amerykańskim zdecydowanie większy nacisk kładły na pracę ze skazanym i jego dozоровanie przez co rzeczywiście na niego oddziaływało. Śmiem bowiem skłaniać się ku przekonaniu, że warunkowe zawieszenie wykonania kary zwłaszcza do reformy z 2015 r. stanowiło alternatywę orzecniczą do wszystkiego, ziszczało cel teoretycznie nieistotny w postaci „załatwialności” i rosnącego słupka statystycznego (w praktyce jednak jego wydzźwięk był większy), a nie kierowano się faktycznym i właśnie pierwotnym założeniem w postaci ziszczenia się celów wychowawczo-resocjalizacyjnych względem sprawcy.

W drugiej części (rozdział III) oparto się na badaniach empirycznych, przede wszystkim akt sądowych oraz pomocniczo ankiety przeprowadzonej na grupie respondentów będących kuratorami sądowymi. Badaniu poddano akta sądowe z wybranych wydziałów karnych sądów rejonowych o różnej wielkości terytorialnego zasięgu, ilości sędziów orzeczników, struktury i podległości organizacyjnej. Uzyskane wyniki zestawiano również z danymi zbiorczymi oraz formularzami sprawozdawczymi uzyskanymi z Ministerstwa Sprawiedliwości. Niemniej jednak przeprowadzone badania nie miały na celu „siłowego” udowodnienia stawianych tez, a uzyskania jak najbardziej obiektywnych wyników, które zostaną poddane ocenie i dopiero wówczas zweryfikują wcześniejsze założenia.

Przygotowano również trzy postulaty *de lege ferenda*. Jako wiodące, czerpiące swoje uzasadnienie w klasycznym rozumieniu probacji, proponuje się rozwiązanie polegające na wprowadzeniu względnej obligatoryjności dozoru kuratora w przypadku zawieszania wykonania kary. Kolejnymi są inna postać „mixu” kar wyrażonego w art. 37b kk, a polegająca na możliwości warunkowego zawieszania części kary i roztoczeniu okresu próby również na orzeczoną równocześnie karę ograniczenia wolności, a także postulat swoistego rodzaju hybrydy warunkowego zawieszania wykonania kary pozbawienia wolności i warunkowego przedterminowego zwolnienia, gdzie to *sąd meriti* będzie stanowił o początkowym odbyciu krótkoterminowej kary pozbawienia wolności, a następnie poddania sprawcy próbie w toku dalszego jej warunkowego zawieszania.

Jestem świadom, iż powstało szereg opracowań, w tym również analityczno-statystycznych warunkowego zawieszania wykonania kary, tego funkcjonującego pod rządami aktualnej ustawy karnej jak i poprzedniej. Jednakże założeniem niniejszej dysertacji jest przedstawienie tej instytucji ze strony jak najbardziej pragmatycznej, wręcz namacalnej bowiem ukazanej na przykładzie osób wobec których faktycznie została wdrożona.

Chodzi o przedstawienie przebiegu funkcjonowania warunkowego zawieszenia wykonania kary od jego orzeczenia do zakończenia wskutek wprowadzenia kary do wykonania i zweryfikowane przyczyn tego stanu rzeczy.

SUMMARY

Conditional suspension of the execution of a sentence is in the current criminal law one of the measures related to subjecting the perpetrator to a trial (in addition to conditional discontinuance of criminal proceedings and conditional early release). Undoubtedly, it has permanently become a part of the system of Polish criminal law, because it has already appeared in penal codes of 1932 and 1969, and even earlier, modelled on the Franco-Belgian penal model; it had been present in the Russian occupation territory prior to year 1917, before Poland regained independence.

It is a institution closely related to probation – after all, the perpetrator is subjected to a test period, upon which pivots the final verdict of whether or not he/she will have to execute/serve the sentence previously imposed in the judgment. It is, therefore, kind of an alternative to imprisonment in its absolute form. Undeniably, therefore, since the purpose of conditional suspension of punishment is to subject the offender to a test instead of his/her isolation in a penitentiary unit, this alternative must be effective and lead to the successful completion of the trial period without declaring a sentence to be carried out. In this way, there will be no excessive imprisonment of perpetrators, especially petty crimes, and hence overcrowding of prisons or detention centers.

Even a cursory analysis of statistical data collected and developed by the Ministry of Justice, or Eurostat, it is impossible to resist the belief that the conditional suspension of imprisonment is blatantly abused, and what is worse, the basic assumptions and individual responses are distorted in this way. In this respect, the conditional suspension of the execution of the sentence, being the unrivaled leader of procedural conclusions, has even been described as a "penal Ms. Everything³."

Counteracting for the above state of affairs was to be within so-called major amendments to criminal laws⁴, in particular the Penal Code and criminal proceedings, a radical limitation of the possibility of applying a conditional suspension of execution of a sentence. These amendments entered into force on 1st July 2015.

The purpose of this thesis, especially on the basis of professional experience, has become a desire to verify the amendment assumptions in relation to the conditional suspension of punishment. First of all, it was decided to note whether the changes actually introduced lead to increased impact on the convict, shaping his legal awareness and to contribute to greater effectiveness of the institution of conditional suspension of punishment in the field of special prevention. These changes were mainly expressed in the tightening of the formal premises for the use of conditional sentencing.

---

³ J. Skupiński, *The problem of alternatives to imprisonment in current and future Polish criminal policy (final remarks)* [in:] *Alternatives to imprisonment in Polish criminal policy*, ed. J. Jakubowska-Hara, J. Skupiński, Warsaw 2009, p. 317.

⁴ Act of 27th September 2013 amending the Act – Code of Criminal Procedure and some other acts (Journal of Laws of 2013, item 1247) and the Act of 20th February 2015 amending the Act – Penal Code and some other laws (Journal of Laws of 2015, item 396).

The legislator intended to limit the application of conditional suspension of imprisonment, eliminating this opportunity in relation to freedom sentences. In view of the introduction of numerous changes in the provisions concerning not only this institution, but also directives of the penalty – as he himself pointed out – was aimed at improving the effectiveness of criminal policy, including through actual probationary impact. For this reason, the research goal was also to verify whether penalties of a libertarian nature: the fine and restriction of liberty took real priority over imprisonment, including suspension, and whether code modifications to the institution of conditional suspension of execution they have unduly restricted the possibilities for the court to freely shape the correct criminal response and whether after nearly three years of conditional sentencing in a new “shape” its application should not be made more flexible depending on the each individual case heard by the court of law.

The first part of the thesis is theoretical and serves to present the institution of conditional suspension of execution of the sentence in historical and international terms - its genesis, development and comparative studies in various legal systems (Chapter I), as well as national regulations (Chapter II). After all, a doctoral dissertation should be an original solution to a scientific problem, and since it concerns a specific criminal law institution, it should be presented comprehensively. I justify this with the fact that the original assumptions of the institution in question in the Anglo-American system were much more emphasized on work with the convict and his/her supervision, which actually influenced him/her. I dare to believe that the conditional suspension of execution of the sentence, especially to the 2015 reform, was a judicial alternative to everything, fulfilling the theoretically irrelevant goal in the form of "accountability" and a growing statistical bar (in practice, however, its impact was greater), and was not lead by the actual and original assumption in the form of the fulfillment of educational and resocialization goals towards the perpetrator.

The second part (Chapter III) was based on empirical research, primarily court files, and supported by a survey, was conducted on a group of respondents who are probation officers. The examination covered court files from selected criminal departments of district courts of varying territorial range, number of judges, organizational structure and subordination. The results obtained were also compared with aggregate data and reporting forms obtained from the Ministry of Justice. Nevertheless, the research was not intended to prove the theses “by force”, but to obtain the most objective results that will be evaluated and only then verify the previous assumptions.

Three *de lege ferenda* postulates were also prepared. As the leading subject, deriving its justification in the classical meaning of probation, a solution is proposed consisting in introducing the relative obligation of guardianship supervision in the event of suspension of punishment. The ones following are another form of "mix" of penalties expressed in art. 37b of the Penal Code, and consisting in the possibility of conditional suspension of part of the sentence and the probation period, also on a simultaneously imposed penalty of restriction of liberty, as well as the postulate of a specific type of hybrid of conditional suspension of imprisonment and conditional early release, where the *trial court* (court which hears the case on the merits) will decide on the initial sentence of a short-term imprisonment, and then subjecting the perpetrator to a trial in the course of its further conditional suspension.

I am aware that a number of studies have been prepared, including analytical and statistical conditional suspension of the execution of the penalty, the one functioning under the current criminal law as well as the previous one. However, the premise of this dissertation is to present this institution from the most pragmatic, even tangible side, shown on the example of people towards whom it was actually implemented.

It is about presenting the course of functioning of the conditional suspension of execution of the sentence from its decision to completion as a result of the introduction of the sentence for enforcement and verified the reasons for it.